

Maailmanvaltiollisuus

-katse maailmanpolitiikan ja
ihmiskunnan tulevaan

Heikki Patomäki

World-Systems Evolution and Global Futures

Heikki Patomäki

World Statehood

The Future of World Politics

 Springer

<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-32305-8>

- Part I – Cosmo-political processes
- Part II – Reflexive futures and agency
- Part III – World statehood and beyond

Teollinen vallankumous ja planetaarisen talouden synty

- Luku 4: “Eurosentrismin ylittäminen: kohti teollisen vallankumouksen ja rauhanongelman yleismaailmallista historiaa”
- Luvun keskeisenä tarkoituksena on ymmärtää maailmanhistoriallisten prosessien luonnetta.
- Teollinen/mekaaninen vallankumous oli vääjäämätön, mutta se olisi voinut tapahtua toisaalla (muualla kuin Euroopassa) ja toisena aikana (jopa jo Song-dynastian aikana, tai mahdollisesti vasta 1800-luvun loppupuolella Yhdysvalloissa).
- Mekaaninen vallankumous aloitti modernin talouskasvun ajan 1820-luvun Britanniassa → planetaarinen talous.
- **Sen jälkeen maailman väkiluku on 8-kertaistunut ja talous kasvanut 70-80 kertaiseksi → antroposeeni.**
- Erilliset valtiot, modernit teknologiat, teollinen talous ja kognitiivis-moraalinen oppiminen: syntyi rauhanproblematiikka ja myös rauhanintressi.

Ihmiskunnan tulevaisuus:

Ihmiskunnan tulevaisuus riippuu kyvystämme vastata asianmukaisesti itse luomiimme globaaliongelmiiin:

- taloudellinen epävakaus
- ilmastomuutos
- luontokato
- pandemiat
- kasvava eriarvoisuus
- ydinsodan mahdollisuus
- teknologinen kehitys (esim. tekoäly, nanoteknologia).

Teollinen sivilisaatiomme on myös haavoittuvainen sellaisille tapahtumille kuin massiivinen aurinkomyrsky tai avaruusromun lisääntyminen, mikä voi estää pääsyn kiertoradalle.

Ukrainan sota osoittaa ongelman molemmat puolet::

- poliittinen mielikuvituksemme on edelleen valtiosuvereniteetin vanki (sotilaallinen turvallisuus, perinteinen kansainvälinen laki)
- sota on nostanut uudelleen esiin ydinsodan mahdollisuuden (avaruusromuongelman, jne...)

Ongelmana on, että poliittinen mielikuvituksemme on edelleen valtiosuvereniteetin vanki, vaikka kohtalomme kietoutuvat perustavasti yhteen.

Prosessin ensisijaisuus

- Prosessin ensisijaisuus: aineelliset kappaleet/asiat ovat vain prosessien hetkiä; kun entiteetti muuttuu, myös sen kausaaliset voimat muuttuvat.
- ”Maailmanvaltioon” olemassaolo ei ole kategorinen kyllä-ei-kysymys, vaan meidän on täsmennettävä huolellisesti ne elementit ja toiminnot, jotka voidaan liittää valtiollisuuteen.
- Kirjan ideana on kehittää prosessuaalinen ymmärrys maailmanvaltiollisuudesta:
 - i. onko maailmanvaltiollisuuden elementtejä jo olemassa, ja jos on, niin missä määrin ja miten?
 - ii. onko ”maailmanvaltio” jossain mielessä väistämätön?
 - iii. voisiko vahvistunut ja muuttunut maailmanvaltiollisuuden kerrostuma olla kestäväällä pohjalla ja jos voi, niin millä ehdoilla?

Maapallon pinnalla ei ole keskuskohtaa

- Kirjassa *World Statehood* arvostelen kaikkia “sentrismin” muotoja:
 - luku 4 tarjoaa vaihtoehdon teollisen vallankumouksen eurokeskisille selityksille
 - luvussa 5 analysoin globaalin demokratian mahdollisuutta ja taustaoletuksia
- Aatehistoriaa: sekä globaalihallinnalla että maailmanvaltiollisuudella on yhteinen tausta kosmopoliittisissa filosofioissa, jotka ovat peräisin antiikin tieteestä ja filosofiasta, ja jotka ovat olleet olemassa jo pitkään myös nykyisessä muodossaan.
- Kriittinen kosmopoliittinen orientaatio on yleensä perustunut ei-geosentriseen fyysiseen kosmologiaan, joka suhteuttaa maaplaneetan pinnalla tapahtuvat geo-historialliset draamamme kosmiseen aikaan ja tilaan (avaruuteen).
- 2000-luvun politiikan teoriaa: maailmanvaltiollisuuden kerrostuma voi olla kestävällä pohjalla vain, jos itsen ja toisen väliset suhteet järjestetään riittävän moniarvoisesti ja demokraattisesti.

Päällekkäiset, sisäkkäiset ja kerrostuneet tarkoitukset: kosmisesta evoluutiosta maailmanhistoriaan

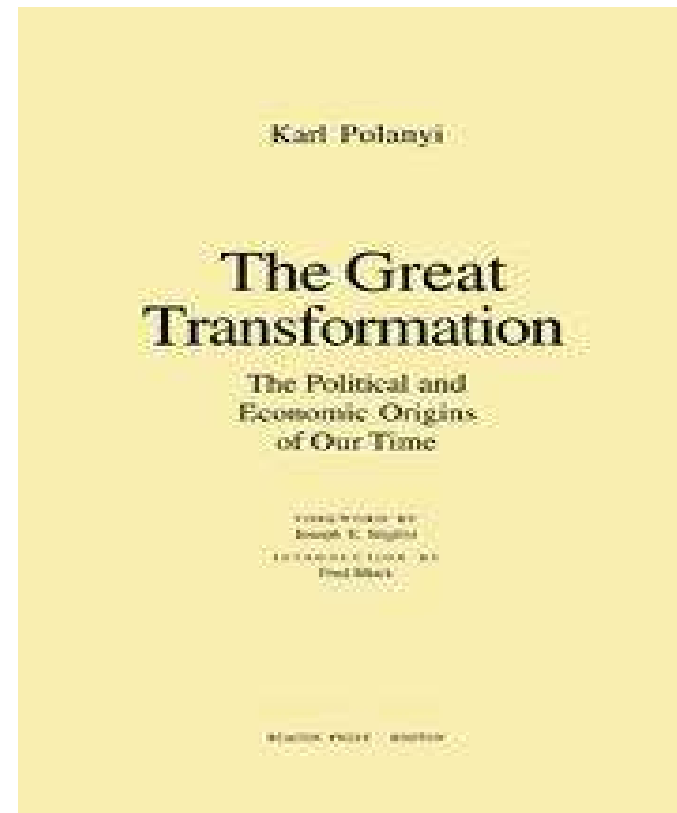
- Kriittinen kosmopolitanismi, ei-geosentrinen kosmologia ja kaikkeuden historia (“Big History”) – luku 3
 - taustalla termodynamiikan toinen laki
 - kosmos ja maapallo: laadullisesti uudenlaisia olioita ja uusia todellisuuden kerrostumia syntyy → lisääntyvä kompleksisuus
 - kaikki todellisuuden kerrostumat ovat syntyneet abstraktilla tasolla samalla tavalla
- Emergenssi ja kompleksisuuden lisääntyminen yhteiskunnassa edellyttää oppimista.
- Korkeamman asteen tarkoitukset ja niihin liittyvät identiteetit eivät määritä alemman asteen tarkoitusten ja identiteettien sisältöä, mutta ne ovat kuitenkin tärkeitä ja tarjoavat kontekstin kosmopoliittisille pyrkimyksille
 - ensimmäinen aste: yksinkertainen instrumentaalinen toiminta
 - korkeimman asteen tarkoitus koskee paikkaamme kosmisen evoluution prosessissa

Planetaarinen ydinvoima-aikakausi ja rauhan problematiikka

- Planetaarinen ydinvoima-aikakausi satelliitteineen ja ohjuksineen: rauhan problematiikasta on tullut eksistentiaalinen kysymys.
- Uudet energialähteet → ihmiskunnan kantilainen valinta:
 - opitaan käsittelemään konflikteja uudella tavalla, mikä edellyttää eettis-poliittisten suhteiden uudelleen järjestämistä
 - tai muuten ikuinen rauha ihmiskunnan yhteisessä haudassa...
- Luku 6 käsittelee tätä problematiikkaa refleksiivisyyden ja historian avoimuuden näkökulmasta.

The Great Transformation (1944)

Globaalin hallinnan dialektiikasta 21. vuosisadalla: Polanyi-tyyppinen kaksoisliike?

- Luku 8 käsittelee maailmantalouden hallintaa ja Karl Polanyin tulkintaa modernista historiasta “kaksoisliikkeenä”.
- Ensin markkinoiden rakentaminen, usein väkivaltaisesti, ja sitten yhteiskunnan itsesuojelu markkinoita vastaan.
- Näin syntyi Polanyin mukaan myös demokraattinen hyvinvointivaltio.
- Jotkut ovat ajatelleet, että sama toistuu uudelleen globaalissa mittakaavassa: uusliberaali globalisaatio → demokraattisen hyvinvointivaltion rakentaminen globaalissa mittakaavassa.

Polanyi-tulkinnan kritiikki (luku 8)

- Kun otetaan huomioon globalisaation ja epätasaisen kasvun sosiaalisesti ja ekologisesti tuhoavat seuraukset, pitäisikö meidän odottaa automaattista ”suojareaktiota” globaalin yhteiskunnan tasolla?
- Voiko olla rationaalisia tendenssejä kohti sellaisia globaaleja refleksiivisiä hallintajärjestelmiä, jotka mahdollistavat uudenlaisia markkinat/yhteiskunta–suhteita ja koskevat hyödykkeistämistä ja sen osittaista purkamista (”dekommodifikaatio”)?
- Heiluri-metafora on kelvoton, eikä yksinkertainen teesi-antiteesi-synteesi dialektiikka myöskään toimi.
- Meillä täytyy olla analyysi niistä voimista, mekanismeista ja prosesseista, jotka voisivat saada aikaan merkittäviä globaalimuutoksia
 - lisäksi: entropia pyrkii lisääntymään, aiemmat saavutukset voidaan menettää, prosessit voivat olla taantuvia ja romahduksetkin ovat mahdollisia
- Kaikesta tästä huolimatta olisi virhe päätellä, ettei maailmanhistorialle ole rationaalista suuntaa ja etteikö olisi myös tendenssejä, jotka vievät sitä kohti.

Kaksoisliikkeen mahdollisuus

- Maailmanhistorian rationaalinen suuntautuneisuus riippuu transformatiivisesta käytännöistä.
- Holorefleksiivisyys on edellytys sellaisten globaalien liikkeiden nousulle, jotka edistävät toimivampia ja legitiimimpiä yhteisiä instituutioita
 - *holo* = ymmärrys globaalien ja planetaarisen *kokonaisuuden* mekanismeista, rakenteista ja prosesseista
- Riskien, ongelmien ja ristiriitojen määrän lisääntyminen → syitä holorefleksiivisuuteen
 - ainakin tässä mielessä aineelliset olosuhteet ajavat moraalista oppimista
 - maailmanhistorian avoimuus: kun riskien, ongelmien ja ristiriitojen määrä moninkertaistuu, myös mahdolliset rationaaliset vastaukset niihin lisääntyvät
- Toimijuuden ja refleksiivisuuden rooli herättää lisäkysymyksen: onko mahdollista tarkoituksellisesti edistää kollektiivista oppimista kohti holorefleksiivisuutta?
- Tehtävästä tulee kaksiosainen: (1) mahdollistaa maksimaalinen moraalinen oppiminen koko maailman väestön keskuudessa; ja (2) luoda toimivat globaalit instituutiot varmistamaan ja helpottamaan planetaarista yhteistyötä, voittamaan ristiriitoja ja ratkaisemaan sosiaalisia konflikteja.

Toimijuus: maailmanpuolueen idea

- Maailmanhistorian rationaalinen suuntautuneisuus riippuu transformatiivisista käytännöistä – nämä voivat sijaita kansalaisyhteiskunnassa, poliittisissa puolueissa, valtioissa ja kansainvälisissä järjestöissä.
- Jos ja kun muutoksesta tulee itseään vahvistava, oppimista tapahtuu kaikkialla läpi koko poliittisen kirjon ja eri organisaatioiden
 - samalla tavalla kuin nykyisessä taannehtivassa vaiheessa – mikä voi johtaa romahdukseen – ensin uusliberalismin ja sitten nationalistis-autoritäärisen populismin opit ovat määrittäneet politiikan agenda ja ns. Overtonin ikkunaa
- Globaali poliittinen puolue voi kuitenkin osoittautua ratkaisevan tärkeäksi tässä keskipitkän aikavälin muutosprosessissa; kolme hetkeä tai vaihetta:
 - 1. Toiminta jo vakiintuneiden instituutioiden rajoissa.
 - 2. Globaalien instituutioiden muuttaminen ja uusien luominen.
 - 3. Osallistuminen vastaperustettuihin globaaleihin instituutioihin.
- Kun demokraattiset globaalikeynesiläiset ja holoreflexiiviset instituutiot vallitsevat, maailmanpoliittiset puolueet ovat osa niiden toimintaa.

Konkreettisia ehdotuksia

- Ydinaseiden ja muiden joukkotuhoaseiden kontrolli: 2000-luvun versio Baruch-suunnitelmasta (Baruch-suunnitelma esiteltiin YK:n atomienergiakomissiolle (UNAEC) sen ensimmäisessä kokouksessa kesäkuussa 1946).
- Maailmanlaajuiset verot – yhteisen “kotimaisen” maailmantalouspolitiikan mahdollisuus (“world domestic policy”).
 - tässä kirjassa käsittelem vain yhtä mahdollisuutta, joskin aivan keskeistä sellaista: globaali kasvihuonepäästövero
- Maailmanlaajuinen selvitysunioni ja keskuspankki
 - Keynes, Kalecki, Schumacher ym 1940-luvulla; monia uusia ehdotuksia
 - tästä on vain mainintoja kirjassa, mutta asiaa käsittelevä työpaja Helsingissä ensi viikolla tuottaa erikoisnumeron tai kirjan aiheesta
- Maailmanparlamentti
 - monet perinteiset maailmanvaltio-suunnitelmat Jean-Baptiste “Anacharsis” Cloots’ista alkaen ovat pyörineet parlamentti-idean ympärillä
 - toisaalta UNPA-kampanjan tavoitteet ovat olleet vaatimattomia
 - tässä kirjassa esitän uuden tulkinnan ideasta
- Kirjassa viitataan myös moniin muihin aktuaalisiin ja mahdollisiin sääntely- ja (meta)hallintainstituutioihin (esim. tekoäly-regulaatio).

Ilmastomuutos

- Teollisen vallankumouksen jälkeen maailmantalous on kasvanut 70-80 kertaa suuremmaksi ja aiheuttanut suuria muutoksia maapallon biosfäärissä, mukaan lukien nopean ilmaston lämpenemisen.
- Pariisin sopimus tai päästökauppajärjestelmät eivät ole onnistuneet kääntämään päästöjen kasvutrendiä; Dubain 2023 ilmastokonferenssin ”siirtyminen pois fossiilisista polttoaineista” on epämääräinen.
- Suhteellisen uusi idea: globaali kasvihuonepäästövero (luku 11, yhdessä J. Morganin ja J. Wahlstenin kanssa)
 - “markkinoita häiritsevä vero” – kumouksellinen...
- Maailmanvaltiollisuus-tyyppiset tehtävät tai funktiot vaativat resursseja ja verotus on avainasemassa (toinen mahdollisuus keskuspankkirahoitus).
- “Ei verotusta ilman edustuksellisuutta” → järjestelmä täytyy organisoida demokraattisella tavalla.

Kohti maailmanparlamenttia...

Uusi idea koskien maailmanparlamentin tehtävää ja valtaoikeuksia.

Funktionaalis-demokraattisten hallintajärjestelmien koordinoititehtävän lisäksi maailmanparlamentti voidaan nähdä vastauksena kansainvälisen oikeuden syvään ongelmaan: sen määräytymättömyyteen.

-maailmanparlamentin tarve liittyy sen määrittelyyn, mitä kansainvälinen tai maailmanlaki on (demokraattisesti valittu "korkein oikeus")

-maailmanparlamentti voisi myös puhua maailmanyhteisön nimissä ja siten vastata muun muassa kysymyksiin, joita avaruuteen laajeneminen herättää

Kuka voi puhua ihmiskunnan puolesta? Kuka päättää, mitä riskejä voidaan ottaa (myös mikrobit, jne)?

SETI ohjelma etsii merkkejä muista

Uskottavimmat hypoteesit: tyhjä galaksi tai “eläintarha”?

... entä maailmanvaltiollisuuden jälkeen?

- Viimeisessä luvussa 13 palaan osan I suuriin aikaskaaloihin:
 - riippumatta siitä, kuinka hallitsevaksi maailmanvaltiollisuuden kerros tulee monikerroksisen (meta)hallinnan järjestelmissä, tämä kerros vaatii poliittista tukea, valtuutusta ja oikeutusta monimutkaisessa ja moniarvoisessa maailmassa
 - luku keskittyy maailmanpoliittisen *yhteisön* mahdollisuuteen sekä sen legitiimiyteen ja kestävyYTEEN; samalla esitän argumentin maailmanhistoriallisista prosesseista
- Eettis-poliittinen tavoite koko maailmanhistorialle voidaan asettaa vain historian sisältä käsin; jokainen tällainen argumentti on epätäydellinen ja erehtyvä; ja tavoite voi olla järkevä korkeintaan vain tietyn tarinan tai skenaarion kannalta relevantilla aikaskaalalla.
- Vielä perustavammin: jokainen *telos* – mukaan lukien maailmanvaltiollisuus – on väistämättä väliaikainen siirtymävaihe jossain aikaskaalassa
 - mikä tahansa prosessi voi “epäonnistua” ja päätyä romahdukseen
 - tai prosessin kuluessa syntyy uusia ongelmia ja tendenssejä, sekä herää uusia kysymyksiä, jotka voivat ajan myötä kokonaan uudelleen määrittää sitä, mitä maailmanvaltiollisuus on

World-Systems Evolution and Global Futures

Heikki Patomäki

World Statehood

The Future of World Politics

 Springer

Kiitos huomiostanne!